

ASZTALOS MIHÁLY

Helytörténeti emlékek, gondolatok

Egy napom a határban

Mivel már tartott a vakáció és egész nap ráértem, örömmel vettem, mikor egyik este Apám közölte, hogy holnap kettesben kukoricát megyünk ekézni. Reggel korán kellett indulnunk, mert a falutól legtávolabbi Csomád-Fót-Dunakeszi hármashatár közelében volt a kukoricaföldünk. Ezért az udvari teendők ellátása és a reggeli elfogyasztása után felpakoltuk az elemóziát, a lovaknak szénát, abrakot és vizet, valamint a lókapát és egyéb szükséges szerszámokat.

Ahogy haladtunk a dűlőúton, mindenütt gondosan megművelt földeket láttunk. Voltak gazdák, akik a földjük végébe gyümölcsfákat ültettek. Ezek árnyékában jólesett az ebéd és a megérdemelt pihenés. Időközben elhaladtunk az egyik földünk mellett, melybe paradicsom volt ültetve. Innen nem messze, egy másik földünkön életerős, bőtermő kajszibarack fák sorakoztak. A termés nagyobb részét már piacon értékesítettük. A legkiválóbb termést a dunakeszi Vasút és Martinovics utca sarkán álló, akkori nevén „Bürger” kocsmá udvarán működő átvévhelyen adtuk le exportálás céljából. Amíg Apám egy kosár kajszibarackot szedett, addig én az előző ottjártamkor látott gerlefészkekhez igyekeztem. Sajnos elkéstem, mert a fiókák már kirepültek. Tovább menve megláttam egy másik fészket, amiben tojások voltak. A következő jövetelkor talán több szerencsém lesz.

Amint haladtunk a kocsival, bőven volt időnk beszélgetni. Így esett szó a csőszökről, akik a gazdák termésére vigyáztak. Alkalmasszerűen járták a határt, s ha észrevettek valami szokatlant, odamentek, és tisztázták annak okát. Mivel minden föld tulajdonosát ismerték, ha valakit más földjén találtak, kérdőre vonták, hogy mit keres ott. A súlyosabb esetet elmondták a tulajdonosnak, valamint jelentették a falusi előjáróknak is. Ritkán előfordult nagyobb lopás is, amit a lakosság elítélt és a csúfondáros „csóré” (lopós) gúnynevet ragasztották a családi név elé. Hasznos munkát végeztek a dűlőutak rendbentartói is, akiket az emberek egymás között csak „útkaparóknak” neveztek. Nagyobb esőzések után a lejtős utakat kimoshatta a víz sodrása, míg a mélyedésekben a felázott talajba a kocsikerék mély nyomot vajt. Az útkaparók ezeket a károsodásokat tették rendbe, valamint karbantartották a vízelvezető árkokat és átereszeket. Mind a csőszök, mind az útkaparók a falu alkalmazásában álltak. Az illetményüket a gazdáktól beszédett pénzből fizették.

Dunakeszi gazdálkodók a község határában 1947-ben. Balról Kardos József pék, Szabó György, Szabó János bíró, Lengyel József és Sziráki György

Miközben a kocsink végcélunk, a Nagylapos-dűlő felé közeledett, addig Apám elmesélte, hogy egy tagban a legnagyobb, 4 kataszteri hold földje volt Szabó Ferenc (1877-1944) nagyapámnak, amit négy gyereke örökölt. Nagyapám erre kisméretű beton házikót épített. Ügyes ember lévén odahaza lovas kocsira rakható, könnyített betonelemeket készített, amibe illeszkedő füleket helyezett. Az elemeket a helyszínen összerakta, és ékeléssel rögzítette. Jó szolgálatot tett ez a hirtelen jött vihar, zápor vagy a nagy hőség ellen behúzódó embereknek. A helyszínre érve én a nyeregretős építményt egy helyes kis játszóházikónak láttam, melybe a falnélküli végén lehetett bemenni, és a kétoldali kis padkára leülni. Köznyelvben az emberek egyszerűen „kőakónak” nevezték a házikót.

Megérkezvén a lovakat kifogtuk, a pihenő lovat a kocsizhoz kötöttük, elláttuk eleséggel, a másikat a „kapálóke” elé fogtuk. Kevés ló volt, amely vezetés nélkül, csak a gyeplő irányításával alkalmas volt az ekézésre. A mi lovaink sem voltak ilyenek, ezért kellettem én a ló vezetésére. Nagyon fontos volt a kukoricasort megközölni, mert egy rossz mozdulat és az ekekapá máris kivághatott egy-egy kukoricaszárat. Apám rám bízta azt, hogy hogyan irányítom a lovat. Ha a kantárnál vezettem, a másik kukoricason átnyúlva, a karomat csapkodták a magasabb kukoricaszárak, közben még a ló fejét is fel kellett emelnem, mert igyekezett leharapni egy-egy kukoricaszárvéget. Ha ráültem a ló hátára és gyeplővel irányítottam a lovat, akkor a kukoricaszárak a lábszáramat csapdosták. Egyik módszer sem volt könnyű, ezért felváltva csináltam. Mire végeztünk, igen csak kifáradtam. Jólesett az ebéd utáni pihenés. Délután a másik lóval Anyám testvérenek földjét ekéztük, mert nekik nem volt fogatuk. Az volt a szokás, hogy ezt a segítséget gyalogmunkával dolgozták le. A „lókapálás” nagyon hasznos volt, mert ezzel a fáradságos kézikapálás töredékére csökkent, mivel csak a kukoricasorokat kellett kézzel kapálni. A lókapá egy hajlított vasvázra szerelt öt (elől egy, oldalán két-két) kapaelemből állt, mely teljes szélességben megkapálta a talajt. Elöl helyezkedett el a vas vezetőkerék és a vontató horog, míg a két szárvegen kézi fogantyú volt kialakítva, ennek segítségével az ekéző menet közben korrigálhatta a kapálás mélységét, valamint a kapá oldalirányú mozgását. A „lókapálással” egy hasznos munkafolyamatot ismerhettem meg, és egészséges fáradság érzettel ültem föl a kocsira. Aznap éjjel az igazak álmát aludtam, és álmomban is hallani véltem a napközben megcsodált pacstírták énekét.

A házikenyér

Dunakeszin a II. világháború utáni években az államosításig a falu földművelő családjainak többsége házikenyéret fogyasztott. Az odahaza gondosan meggyúrt kenyéértésztát szakajtóba rakták, majd elvitték a pékségbe megsütni. Ezt az tette lehetővé, hogy a pékségek saját pékárujuk elkészítése mellett bérsütést is vállaltak. Ez jól jött a helyi lakosoknak, mert nem kellett odahaza kenyérsütéssel bajlódniuk. Az így felszabadult idejüket az árutermelésre tudták fordítani, például a nyári hónapokban a fővárosi piacokra még több élelmiszert (zöldséget) tudtak szállítani, és így nagyobb jövedelemre tudtak szert tenni.

A bérsütés lehetősége miatt a házaknál alig lehetett kenyérsütésre alkalmas kemencét találni. Családunk és sokan mások is a falu legismertebb pékségébe, Kardos Józsefhez vitték sütni a kenyeret, ahol súlyának megfelelő sütési díjat kellett fizetni. Amikor elég nagy lettem, én is vihettem a pékségbe a szakajtóba rakott tésztát. Ha szerencsém volt és a kenyérsütésre érttem oda, akkor az ott bámészkodó gyerekekkel végignéztük a sütési folyamatot. Kellő távolságra kellett állnunk, nehogy a hosszú lapátnyel kárt tegyen a lábszárunkban. A kenyérsütést a legtapasztaltabb alkalmazottak végezték. Ezek közé tartozott Földi Jenő előmunkás pék, akinek tudását nagyra tartotta a pékmester és a lakosság is. A felfűtött kemence előkészítése után kezdődött a varázslat, amikor a pék leereszkedett a kemenceajtó előtti vetőlyukba, és a hatalmas, hosszúnyelű, fa péklapátra ráfordította a szakajtóból a tésztát. Névcímkét ragasztott rá, és gyors mozdulattal betolta a kemencébe a többi kenyér mellé. Ezt gyors egymásutánban csinálta, amíg minden kenyér helyére nem került. Azért kellett sietni a „bevetéssel”, hogy minél kevesebb legyen a hővesztés. Fontos volt a sütési folyamat alatt a kenyerek átrendezése a kemencében, mert az nem mindenütt volt egyforma meleg. Így lehetett megakadályozni, hogy megégjen vagy sületlen maradjon a kenyér. Kiszedés után a kenyereket a pékség kiadóhelységébe vitték, ahonnan a kenyérsütési díj megfizetése után átvehették. A ropogósra sült hatalmas kerek kenyerek kellemes illatot árasztottak és napokig megtartották a rugalmas frissességüket. Lakodalmi alkalmakra, odahaza tepsibe előkészített húsételek vagy kalácsok sütését is vállalta a pékség.

A Kardos pékség dolgozói 1940-ben

A pékségek államosítása után a „bolti kenyér” széleskörű elterjedésével még könnyebbé vált a kenyér megvásárlása, és ez fokozatosan a házikenyér megszűnéséhez vezetett. A Kardos pékségnek helyt adó ház, szépen tatarozott állapotban jelenleg is áll a Fő út és a Dr. Cseresnyés Ernő utca sarkán. E ház előtti ágyúból lötték ki 1956-ban a hős magyar tüzérek a főváros felé haladó szovjet tankot. Ezt az eseményt a ház falán elhelyezett emléktábla őrzi.

Gondolatok a dunakeszi Szent Mihály-templom toronysisakjáról

Amikor a szüleim hagyatékából előkerült korabeli színes képes levelezőlapon megpillantottam a templomunk impozáns barokk toronysisakokkal ábrázolt képét, büszkeség töltött el. Önkéntelenül is összehasonlítottam a jelenleg is látható, jellegtelen és formájában oda nem illő toronysisakkal.

A tervezett és a jelenlegi toronysisakok

Mint ismeretes, a templom építésének befejezésére (1935) elfogyott a pénz, így csak a jelenleg is látható egyszerű formájú, és olcsón kivitelezhető toronysisakokra futotta. Valószínű, hogy az építők a kényszerű megoldás alkalmazásakor arra gondolhattak, hogy egyszer még eljön az az idő, amikor a tervező által megálmodott gyönyörű kialakítás megvalósul. Úgy érzem, hogy ez az idő most érkezett el. Bízom benne, hogy a városvezetés és sok dunakeszi polgár szívügyének tekinti e nemes cél megvalósítását, településünk egy ikonikus épületének, a Szent Mihály-templomnak barokk sisaktornyokra való átépítését, és anyagi lehetősége szerint hozzájárul a kivitelezéshez. Egy város lakosait büszkeséggel tölti el, ha az elődeik által létrehozott impozáns alkotásban gyönyörködhetnek. Ugyancsak felemelő érzés, ha a városunkba látogatók elismeréssel nyilatkoznak az itt látottakról. Mivel a templomhoz közel lakom, és gyakran elhaladok mellette, felnézve a tornyokra, lelki szemeim előtt megjelennek a gyönyörű templomsisakok. Bízom az összefogás erejében, abban, hogy a dunakesziek rövidesen a valóságban is láthatják majd a megvalósult álmot.